

Vilka är lärdomarna från den ryska revolutionen?

Diskussion mellan Eric Blanc och Mike Taber

Innehållsförteckning

Eric Blanc: Socialister ska dra rätt lärdomar från den ryska revolutionen.....	2
Bolsjevikerna som undantag.....	3
Myten om ”demokratisk centralism”.....	4
Inte en ny sorts parti.....	5
Stat och revolution i det enväldiga Ryssland.....	6
Kautsky, staten och den finska revolutionen.....	7
Dubbelmakten utsträcks till utlandet.....	9
Göra rätt satsningar.....	11
Mike Taber: Vilka är de ”rätta lärdomarna” för socialister? Ett svar till Eric Blanc.....	12
1. Socialismens arv.....	13
Andra internationalens ”revolutionära socialdemokrati”.....	13
Bolsjeviker och mensjeviker.....	14
Den ryska revolutionen och dess lärdomar.....	15
2. Synpunkter på den socialistiska strategin.....	16
Demokratisera den kapitalistiska staten eller ersätta den?.....	16
Strategi för ”dubbelmakt”?.....	17
Arbetarregeringen: ett revolutionärt redskap.....	18
Parlament och val.....	19
Valsegrar och kapitalisternas reaktion.....	20
Ett ”paraply” eller ett parti med revolutionärer?.....	21
En nödvändig diskussion.....	22
Diskussionen om Kautsky och vägen till socialismen.....	22

Eric Blanc: Socialister ska dra rätt lärdomar från den ryska revolutionen

[Från [Links International Journal of Socialist Renewal](#), 14 november 2021. Eric Blanc är författare till böckerna *Revolutionary Social Democracy: Working-Class Politics Across the Russian Empire, 1882-1917* (Brill 2021) och *Red State Revolt: The Teachers' Strike Wave and Working-Class Politics* (Verso 2019), och doktorand i sociologi vid New York University. Forskar om arbetarorganisering inom offentlig sektor, informations- och kommunikationsteknologi och arbetarpolitik. Mike Taber har redigerat och förberett ett flertal böcker om den revolutionära och arbetarrörelsen – från dokumentsamlingar från Kommunistiska internationalen under Lenin till arbeten av personer som Leo Trotskij, Malcolm X och Che Guevara. Artiklarna är översatta från engelska av Göran Källqvist.]

Socialister har sedan generationer med rätta hämtat inspiration från den ryska revolutionen, men många av de lärdomar som dras från den är fel för vår tid. För att göra skillnad idag måste vi ta den demokratiska socialismen på allvar, som teori och praktik.

I mer än 100 år har radikala personer levt i skuggan från den ryska revolutionen. Inspirerade av 1917 års exempel försökte generation efter generation av socialister lära av och tillämpa det de såg som bolsjevikernas centrala politiska lärdomar.

Trots att miljontals aktivister gav sitt allt till detta projekt och spelade en viktig roll för att erövra framsteg åt arbetare över hela världen, har leninistiska partier aldrig varit nära att göra sin egen

revolution i en utvecklad kapitalistisk demokrati. Tragedin med bolsjevikernas inspirerande exempel var inte bara att de så snabbt dukade under för stalinismens fasor, utan också att de projicerade över ett revolutionärt förhållningssätt som är dåligt anpassat för parlamentariska förhållanden.

Men det betyder inte att det inte finns något att lära från den ryska revolutionen. De revolutionära rörelser som kulminerade 1917 visade på en viktig och varaktig lärdom: kapitalismen är inte evig, den kan störtas. Och även om det finns dramatiska skillnader mellan att organisera sig under en diktatur och i dagens välfärdssamhällen, så finns det mycket att lära av socialisternas inspirerande och anmärkningsvärt framgångsrika ansträngningar att rota socialismen i Rysslands arbetarrörelse.

Som jag visar i min nya bok *Revolutionary Social Democracy: Working-Class Politics Across the Russian Empire (1882-1917)* [Revolutionär socialdemokrati: arbetarpolitik i det ryska tsardömet (1882-1917)], blir denna historias betydelse särskilt tydlig när vi inte bara analyserar det centrala Ryssland utan hela imperiet – inklusive Finland, det enda landet under tsarismen som fick politisk frihet och ett demokratiskt valt parlament. Den stora strategiska läxan av erfarenheterna i hela det tsaristiska Ryssland är att den enda rimliga vägen till en socialistisk omvandling i parlamentariska länder är en radikal sorts demokratisk socialism.

Bolsjevikerna som undantag

Det som kom att bli känt som ”leninism” grundade sig på myten att bolsjevikerna var ett undantag. Detta tänkande befrämjades av den tidiga Kommunistiska internationalen och senare generationer av stalinister och trotskister, och hävdar att bolsjevikerna 1917 på ett unikt sätt hade brutit med Karl Kautskys – Andra internationalens ”marxistiska påve” och det tyska socialdemokratiska partiet (SPD:s) främsta teoretiker – inställsamma socialism, vars reformistiska, parlamentariskt inriktade linje fick SPD att stöda Första världskriget och gå mot en socialistisk omvandling under efterdyningarna till det.

Det sägs att motsättningarna mellan bolsjevikerna och den tyska socialdemokratin återspeglade Lenins strategiska brytning med ”kautskyismen”. Ett av skälen till att denna tolkning har varit så inflytelserik är att det mesta av litteraturen nästan uteslutande har riktat in sig på revolutionärer i det tsaristiska centrum och har bortsett från gränsområdenas icke ryska socialister. Men de sistnämnda utgjorde mer än 75% av de organiserade marxisterna i ett tsardöme där ryssarna bara utgjorde 42% av befolkningen.

Även en snabb analys av de andra socialistiska partierna i Tsarryssland krossar antagandet att bolsjevikerna var den enda strömning som såg helt annorlunda ut än socialisterna i Västeuropa. Samtliga underjordiska partier i det enväldiga Ryssland fungerade på ett annat sätt än det tyska socialdemokratiska partiet. Orsaken till det var enkel: det tsaristiska förtrycket tvingade alla socialistiska partier att organisera sig på ett helt annat sätt än i väst.

Radikaler i Ryssland höll entusiastiskt med om Kautskys strategi, och de lyckades tillämpa den i praktiken genom att de totalitära förhållandena gjorde att en utomordentligt stridbar arbetarrörelse blev möjlig. Det som gick fel i Tyskland var att den parlamentariska politikens öppningar och hinder, tillsammans med en organisatorisk byråkratisering, drog bort både arbetarna och de socialistiska ledarna från den linje som Kautsky gav uttryck åt fram till åtminstone 1910.

Centralt i den revolutionära socialdemokratins strategi var utfästelsen att bygga ett socialistiskt massparti som kunde organisera arbetarna i spetsen för alla förtryckta, för att vidareutveckla klasskampen och kampen för demokrati till en revolutionär brytning med kapitalismen och upprättandet av ett socialistisk samhälle.

Till skillnad från framtida leninister hävdade Kautsky att denna linje vid någon tidpunkt skulle kräva att det valdes en socialistisk majoritet i parlamentet, och att denna grupp skulle utgöra en central punkt i arbetarnas styre. I den organisatoriska frågan ansåg han, att även om vänstern skulle sträva efter att tålmodigt få arbetarpartierna att godta och tillämpa ett marxistiskt program, så krävdes det inte att måttfulla socialister skulle uteslutas, så länge de accepterade majoritetsbeslut.

De som ser bolsjevikerna som ett undantag lyckas inte inse att det var just denna strategiska vision som besjälade Rysslands radikala människor.

Myten om ”demokratisk centralism”

Medan de tyska socialdemokraterna och deras anhängare i hela världen enligt de leninistiska beskrivningarna förespråkade ett brett parti som vattnade ur sin politik och disciplin för att bevara enheten med måttfulla socialister, så byggde bolsjevikerna från och med 1903 (eller 1912, beroende på vem som berättar) en ”ny sorts parti”: en sammansvetsad organisation som tillämpade den godtyckliga men disciplinerade metoden ”demokratisk centralism” som bara accepterade arbetarklassens mest övertygade och stridbara delar som medlemmar, varken ”opportunisterna” – som var måttfullt inriktade på klassarbetande block med liberaler och arbetsgivare – eller inte alldeles revolutionära ”centrister”.

Det finns många problem med den här historien. För det första var varken bolsjevikerna eller överhuvudtaget tsardömetts underjordiska socialister särskilt organisatoriskt disciplinerade. Under det tsaristiska styret praktiserade de definitivt inte det som senare kom att kallas ”demokratisk centralism”, som Kommunistiska internationals medlemsvillkor 1920 definierade som uppfattningen att partiet ”endast [skulle kunna] vara i stånd till att fylla sin plikt om det är organiserat på ett effektivt centralistiskt sätt, om en järnhård disciplin härskar och partiledningen, uppbyggen av partimedlemmarnas förtroende, utrustas med den mest vittgående makt, auktoritet och befogenhet.”

Enväldet i tsardömet gjorde i själva verket att partierna där i praktiken var mycket mer flytande och decentraliserade än sina motsvarigheter utomlands: partikommittéerna i Ryssland arresterades och bröts hela tiden upp, vilket förhindrade en solid organisering eller uppkomsten av stabila byråkratier. För att undvika den hemliga polisen tvingades de socialistiska partiledningarna leva i exil, vilket nästan oundvikligt säkerställde att partierna organiserades nerifrån och upp genom att tvinga de lokala kommittéerna att ta egna initiativ.

Och eftersom revolutionärerna i exil ofta inte förstod de omständigheter som socialister stod inför hemma, drabbade lokala kadrer i alla partier ofta samman med, eller helt enkelt ignorerade, sina officiella partiledningar utomlands. Resolutioner som hade antagits i Paris eller artiklar som skrevs i Genève tillämpades inte nödvändigtvis på plats i det tsaristiska Ryssland.

Det mesta socialistiska arbetet organiserades i verkligheten av medlemmar på arbetsplatserna via kommittéer på verkstadsgolvet eller stadstäckande kommittéer som inte var anslutna till någon speciell marxistisk strömning. Som historikern Michael Melancon konstaterar ”tyder de diffusa

gränslinjerna mellan de olika grupperna [fram till 1917] på att de ryska politiska partierna ännu inte hade uppnått någon större tydlighet. De var rörelser som verkade under skrämmande omständigheter snarare än partier.”

Som sådana fungerade nästan varenda underjordisk marxistisk strömning i tsardömet, inklusive bolsjevikerna, med en lokal självständighet, politisk mångfald och öppen politisk debatt som överträffade praktiskt taget alla leninistiska organisationer på 1900-talet.

Inte en ny sorts parti

Händelser i hela det tsaristiska Ryssland tillbakavisar också det traditionella leninistiska argumentet att hemligheten bakom marxistiska framgångar är att det bildas en ”ny sorts parti” som bara är öppet för ”verkliga” revolutionärer. Långt från att tro på mottot ”hellre färre men bättre”, lutade tsardömets effektivaste radikaler åt att vara helhjärtade byggare av breda arbetarpartier tillsammans med måttfulla socialister.

De revolutionära socialdemokraternas framgångar i Finland var till exempel möjliga på grund av att de arbetade i och omvandlade det socialdemokratiska partiet (SDP) efter de linjer som Kautsky föreställde sig. Trots att det finländska partiet var ett av de mest måttfulla socialistiska partierna i Europa när det grundades 1899, gjorde det en vänstersväng efter att Rysslands första revolution radikaliserade de finska arbetarna och skapade utrymme för en grupp unga ”kautskyister” att erövra SDP:s ledarskap 1906. Från och med då pressade Finlands revolutionära socialdemokrater partiet att inte längre bilda block med de liberala partierna och istället bekräfta socialismens slutliga revolutionära mål.

Men efter att den revolutionära upphetsningen 1905 hade svalnat var den måttfulla socialismen fortfarande en stark kraft inom arbetarrörelsen och SDP. Den måttfulla socialismens styrka i det finska, liksom i det tyska partiet och i väst, berodde inte på en ”felaktig” partimodell. Istället återspeglade det att arbetare och socialister i ett parlamentariskt sammanhang var relativt politiskt återhållsamma, eftersom de hade öppningar för att främja sina intressen med hjälp av starka organisationer och en parlamentarisk politik – till skillnad från i det underjordiska Ryssland där, som Kautsky uttryckte det, arbetare bokstavligen ”befinner sig i ett tillstånd där de bara har sina bojar att förlora”.

Efter 1906 dämpade Finlands revolutionära socialdemokratiska ledare en del av sin radikalism för partienhetens skull. Kostnaderna avseende revolutionär renhet uppvägdes av fördelarna med praktisk politisk effektivitet, eftersom överdriven fraktionism eller en odisciplinerad organisatorisk splittring av SDP sannolikt skulle ha marginaliserat de radikala, förvirrat de flesta arbetare och förlamat den socialistiska rörelsen marsch framåt.

Denna övertygelse att det behövdes ett enat parti för att leda Finlands arbetare till makten visade sig slutligen vara riktig. Finlands måttfulla socialister stödde så småningom (om än något motvilligt) revolutionen 1918, vilket illustreras intensivt i ett brev som den måttfulla socialistiska ledaren Anton Huotari skrev till sin äldsta dotter några veckor in i det efterföljande inbördeskriget.

Huotari bad henne ta ansvar för familjen om han och hans fru (som också var socialistisk aktivist) skulle dödas, och förklarade varför de två hade stött maktövertagandet: ”Trots att vi hade en del tvivel om den pågående väpnade kampen, så ansåg vi att vi var skyldiga rörelsen hela vår arbets-

förmåga när beslutet att kämpa om statsmakten verkligen hade tagits. Vi har vuxit upp med den socialdemokratiska rörelsen och plikten kallar oss.”

En liknande organisatorisk dynamik var också vanlig i resten av Ryssland, där förtryckande diktatoriska förhållanden gjorde det mycket lättare för radikaler att erövra och befästa sin politiska makt. Exempelvis avvisade klokt nog den mäktiga lettiska socialdemokratin – som strax innan störtandet av tsaren var den största underjordiska marxistiska strömningen i tsardömet – Lenins uppmaningar från och med 1914 att utesluta sin mensjevnikiska minoritet. Genom att vidmakthålla partiets enhet under ett radikalt ledarskap, byggde partiet upp ett överväldigande stöd bland de lettiska arbetarna och bönderna och grep i slutet av 1917 makten med ett överväldigande stöd från befolkningen i sin helhet.

Precis som i Finland omfattade partiet som tog makten i Lettland ett stort antal måttfulla socialister – först i maj 1918 ägde en slutgiltig splittring rum med de lettiska mensjevikerna. Genom sin centrala roll i oktober och det efterföljande inbördeskriget blev de lettiska marxisterna vida kända som ”revolutionens barnmorska”.

Lenins bolsjeviker verkade också under större delen av sin existens som en relativt löslig strömning inom det bredare Ryska socialdemokratiska arbetarpartiet, och organiserade sig tillsammans med icke fraktionella socialister och mensjeviker som förespråkade block med liberalerna. En fullständig organisatorisk splittring med de måttfulla blev standard över Rysslands enorma territorium först efter att mensjevikerna anslöt sig till den av liberalerna ledda provisoriska regeringen i maj 1917.

I slutet av 1917 var det bolsjevikledda partiet, för att citera en historiker, inte ”den folkliga mytologins svartsjukt exklusiva sekt” utan mer av ett ”allomfattande parti för de radikala socialdemokrater som var överens om det trängande behovet att störta den liberalt dominerade regeringen, upprätta en socialistisk regering och få slut på kriget”.

Den stora lärdomen från Tsarryssland var inte behovet att kämpa för en hård marxistisk disciplin eller ett parti utan opportunist. Ökad organisatorisk och politisk sammanhållning leder inte alltid till ökad effektivitet – vilket klargörs av återvändsgränden för Rosa Luxemburgs hyperinskränkta parti i Polen. Istället hängde radikalernas inflytande i allmänhet på att de var de bästa byggarna av ett bredare arbetarparti, och en naturlig tendens i det – en praktik som skulle ha varit omöjlig om tsardömets revolutionärer på ett överdrivet sätt hade avskiljt sig organisatoriskt från andra socialister och arbetarkämpar.

Att främja arbetarklassens enhet med hjälp av ett politiskt ”paraply” med flera tendenser innebar att socialister tvingades brottas med diverse politiska kompromisser och strategiska dilemman. Men det var en nödvändig kompromiss för att förankra sitt projekt i den faktiskt existerande arbetarklassen, inte som de ville att den skulle vara. Tyvärr fanns det inte några övernaturligt organisatoriska tricks för att förändra styrkeförhållandena mellan måttfulla och radikala socialister.

Stat och revolution i det enväldiga Ryssland

En av de få saker som både stalinister och trotskister alltid har varit överens om, är att oktoberrevolutionen möjliggjordes genom att Lenins Aprilteser 1917 ”rustade upp” bolsjevikerna med en ny teori om stat och revolution, som hävdade att det var nödvändigt att krossa den kapitalistiska staten med en regering av arbetarråd nedifrån och upp. Enligt deras uppfattning var och är denna strategi

av ”dubbelmakt” för den socialistiska revolutionen fortfarande giltig för alla länder, oavsett om det finns ett demokratiskt parlament eller inte.

Ett grundläggande problem med denna tolkning är att den sakligt sett är felaktig. Lenin behövde inte ”rusta upp” partiet för att kämpa om sovjetmakt i april 1917. I själva verket hade revolutionära socialdemokrater över hela tsardömet från och med 1905 riktat in sig på att upprätta en arbetar- och bonderegering baserad på folkliga organ som sovjeter, för att genomföra det arbetande folkets krav och utlösa en internationell socialistisk revolution. Det förblev bolsjevikernas och deras icke-ryska allierade partiers inriktning ända till oktober 1917.

Även om Lenin personligen började ompröva den statliga strategin i början av 1917, ägde för partiet i sin helhet inte någon strategisk brytning rum förrän långt efter oktober, då bolsjevikerna för första gången utropade sin revolution som en ”socialistisk” revolution och som modell för resten av världen. Som historikern James Whites tankeväckande forskning har visat, började de bolsjevikiska ledarna 1918 förändra sina historiska redogörelser för den ryska revolutionen för att bättre kunna exportera den sovjetiska modellen internationellt.

Även om Lenins nya teori förändrade bolsjevikernas och de icke-ryska allierade radikalernas praktik 1917, skulle det ändå vara ett oberättigat språng att hävda att de ryska erfarenheterna visade en ny modell för den socialistiska revolutionen som var genomförbar i hela världen, och som förutsätter att den existerande parlamentariska staten krossas och ersätts av råds- (dvs. sovjet-) makt.

Till skillnad från Västeuropa fanns det i Ryssland 1917 varken ett parlament eller en kapitalistisk stat att krossa. Upproret under februarirevolutionen hade skingrat den enväldiga monarkin och lämnat efter sig ett politiskt tomrum som bristfälligt fylldes av en icke vald, illegitim provisorisk regering och de nyligen bildade arbetar- och soldatråden.

Befolkningen betraktade med rätta de sistnämnda som avsevärt mer demokratiska och representativa än de förstnämnda. Både före och efter februari 1917, skiljde sig således Rysslands politiska scen i grunden från Central- och Västeuropas parlamentariska regimer, där arbetarna till överväldigande delen inte försökte förkasta de befintliga parlamenten, utan istället använde dem för att verka för radikala socialistiska förändringar.

Kautsky, staten och den finska revolutionen

Den revolutionära socialdemokratiska strategi som Kautsky, Luxemburg, Lenin och marxister i Rysslands gränsområden delade, skiljde tydligt mellan en socialistisk strategi i parlamentariska sammanhang och en socialistisk strategi i envälden. Medan Kautsky således stödde en inriktning på väpnat uppror i det tsaristiska Ryssland, avvisade han en upprorisk strategis giltighet under parlamentariska regimer, där en majoritet av arbetare skulle försöka använda de befintliga demokratiska kanalerna för att främja sina intressen.

Tvärtemot ett vanligt halvgubbeargument från leninister, tänkte sig inte detta förhållningssätt en rent ”parlamentarisk väg till socialismen” och inte heller tonade det ned vikten av en icke parlamentarisk massorganisering. Tvärtom hävdade revolutionära socialdemokrater att ett parlamentariskt arbete först och främst var viktigt på grund av att det hjälpte till att bygga upp klassmedvetandet och arbetarnas organisering utan staten – en dynamik som mer än nog har visat sig i socialismens återupplivande i USA efter Bernies upproriska presidentvalskampanj 2015.

Men i stor motsats till Bernie – och till skillnad från demokratiska socialister i hela världen efter 1917 – innebar Kautskys oförsonliga fokus på att främja socialismen som slutmål att han i allmänhet avvisade att göra parlamentariska kompromisser och hävdade att socialister bara skulle ta verkställande poster som presidentposter under en socialistisk revolution.

Kautsky hävdade att man för att kunna skapa tillräcklig makt, folklig legitimitet och institutionell styrka för att leda en revolutionär brytning när tillfället dök upp, måste följa en konsekvent linje för att erövra en socialistisk parlamentarisk majoritet och demokratisera den existerande staten. Och eftersom den kapitalistiska klassen oundvikligen skulle använda alla tillgängliga medel för att försöka förhindra en socialistisk omvandling, så skulle det krävas massaktioner och, om nödvändigt, väpnat självförsvar för att försvara ett väljarmandat för socialistiska förändringar.

Förutsättningarna för denna strategi illustrerades i Finland. Efter 1905 försökte det finska socialdemokratiska partiet tillämpa Kautskys ”beprovade” taktik att bygga upp en kompakt arbetarmakt med hjälp av tålmodig organisering och parlamentariskt arbete i riktning mot slutmålet socialism. I motsats till detta riktade Rysslands underjordiska socialister in sig mycket mer på splittrande strejker, eftersom de diktatoriska förhållandena gjorde det omöjligt att bygga starka fackföreningar och genomföra ett konstruktivt parlamentariskt arbete.

1907 hade mer än 100.000 arbetare anslutit sig till det finska partiet, vilket gjorde det till den största socialistiska organisationen per capita i världen. Och i juli 1916 gjorde den finska socialdemokratin historia genom att bli det första socialistiska partiet i något land att få majoritet i parlamentet.

Händelserna 1917 utvecklades sig anmärkningsvärt likt det revolutionära scenario som revolutionära socialdemokrater hade förutspått sedan länge. Efter störtandet av tsarismen i februari 1917 utnyttjade Finlands socialistiska ledare parlamentet och sitt folkliga väljarmandat för att driva igenom en rad radikala demokratiska och sociala reformer, inklusive upplösning av polisen och bildande av en arbetarledd folkmilis. Som ett svar på det upplöste de finska och ryska härskande eliterna i juli egenmäktigt Finlands parlament, och öppnade för ett defensivt, av socialisterna lett maktövertagande i januari 1918 för att återställa den demokratiskt valda socialistiska majoriteten och genomföra dess politiska mandat.

För att citera den finska forskaren Risto Alapuro, ”visade sig valurnorna inte vara revolutionärernas kista, som det så ofta har påståtts. I Finlands fall visade de sig bli revolutionärernas vaggga.” Trogen Kautskys strävan efter en verklig republikansk demokrati, upprättade den nya röda regeringens förslag till konstitution den demokratiska republik som revolutionära socialdemokrater sedan länge hade föreställt sig.

Finlands erfarenheter ger trovärdighet åt den demokratiskt socialistiska ståndpunkten att en anti-kapitalistisk brytning under parlamentariska förhållanden troligen kräver att det först väljs in ett arbetarparti i statens demokratiska institutioner. Men vi ska akta oss för att idag övergeneralisera Kautskys oförsonliga taktik i förkrigstidens Tyskland eller Finland – konstitutionella monarkier med ”låg integration” och osäkra politiska och fackliga rättigheter, begränsad lokal rösträtt, ett verkställande organ som inte valdes och inte kunde ställas till ansvar, och ett parlament med begränsad makt.

En effektiv socialistisk politik kommer att se annorlunda ut i ett envælde, en parlamentarisk regim med låg integration och i en demokratisk välfärdsstat där det finns avsevärt större öppningar för

omvandlande juridiska reformer och ett stabilt fackföreningsarbete.

Dubbelmakten utsträcks till utlandet

Det nya bolsjevikiska ledarskapet efter 1917 ignorerade lärdomarna av erfarenheterna i Finland och bröt med den revolutionära socialdemokratiska strategin genom att envist hävda att upprättandet av socialismen krävde att de institutioner som valts med allmän rösträtt delegitimerades och krossades.

Under ledning av Lenin och Trotskij förkunnade den nya Kommunistiska internationalens ”Teser över de kommunistiska partierna och parlamentarismen” från 1920: ”Proletariatets uppgift består i att spränga bourgeoisins statsmaskineri, förstöra det tillika med parlamentsinstitutionerna, vare sig de äro republikanska eller konstitutionellt monarkistiska.”

Teserna hävdade att bolsjevikernas taktik för den tsaristiska regimens Duma – ett illegitimt låtsasparlament som upprättades efter 1905 – var giltig för resten av världen, och drog slutsatsen: ”den nya [kommunistiska] parlamentarismen [träder fram] såsom ett verktyg för parlamentarismens tillintetgörande överhuvudtaget.” Parlamenten skulle fortfarande vara användbara plattformar för radikal agitation, men de kunde ”för närvarande absolut icke för kommunisterna utgöra någon skådeplats för kampen om reformer och om förbättring av arbetarklassens läge.”

Trots att en del leninistiska författare på senare tid har invänt mot att kalla denna taktik för ”upprorisk”, hävdade teserna uttryckligen att ersättandet av en parlamentarisk regim med arbetarråd överallt krävde ”en omedelbar politisk och teknisk förberedelse av proletariatets resning”. Under de följande decennierna fortsatte Trotskij att hävda att upproret var ett nödvändigt steg i varje strategi för dubbelmakt, eftersom den gamla staten inte frivilligt skulle lämna plats åt arbetarråden.

Grunden till den demokratiskt socialistiska kritiken av denna taktik är inte, som en del har påstått, dess ”fetischism av våld” eller minoriteters ”kupppolitik”. Huvudproblemet är ett annat: genom att på ett dramatiskt sätt underskatta de verkliga parlamentariska institutionernas folkliga legitimitet och motsägelsefulla karaktär, marginaliserade den radikala och gjorde en antikapitalistisk samhällsomvandling mindre sannolik.

Vänsterns debatter präglas än idag av denna benägenhet att, i bästa fall, bara behandla parlamenten som plattformar för socialistisk agitation istället för som arenor där socialister också verkligen ska försöka erövra en majoritet för att få igenom en arbetarvänlig politik. Och medan bolsjevikiskt inspirerade socialister lutar åt att prioritera protester och ”basbyggande” framför arbete på det parlamentariska området, hävdar demokratiska socialister, och har de visat i praktiken, att fackligt och parlamentariskt arbete är lika strategiskt viktiga, och att de kan och borde stärka varandra ömsesidigt.

Vad gäller den långsiktiga strategin har leninister inte på något sammanhängande sätt visat varför inte socialister, som Andra internationalens marxister traditionellt förväntade sig, skulle kunna erövra och använda en majoritet i parlamentariska organ för att främja revolutionära förändringar – mot både kapitalister och den icke valda polisen, armén och de byråkratiska statsstrukturerna. Att peka på de verkliga hinder som ett sådant projekt står inför, och de många kapitulationer som vänsteranhängare vid makten har gjort, bevisar inte att det finns något livskraftigt strategiskt alternativ till det.

Leninismens nya strategiska idéer i frågor om stat och revolution isolerade radikaler under den revolutionära vågen 1918-1921. Vid en tidpunkt då den stora majoriteten av arbetarna försökte använda parlamenten för att pressa fram en socialistisk omvandling, slösade de tidiga kommunisterna bort sin energi genom att argumentera mot sådana försök och fördöma de reformistiska ledarna. Ironin i detta förhållningssätt är att det bara underlättade de måttfulla socialdemokraternas hegemoni, som stödde kapitalismen i Tyskland, Österrike och på fler ställen i namn av att försvara det parlamentariska styret.

Det ägde inte rum några framgångsrika uppror i de kapitalistiska demokratierna, och som sociologen Carmen Sirianni förklarar, stödde dessutom inte mer än en minoritet av arbetarna ens formellt en strategi för dubbelmakt ens under de mest intensiva revolutionära höjdpunkterna.

I kölvattnet till dessa tillnyktrande nederlag, framhävde Kommunistiska internationalens fjärde kongress 1922 ganska tvetydigt möjligheten att valet av en "arbetarregering" till den existerande staten skulle kunna bli en utgångspunkt för en socialistisk revolution. Att leninister förespråkade sådana regeringar utgjorde ett talande steg tillbaka till den revolutionära socialdemokratin, vilket hjälper till att förklara varför många leninistiska strömningar har avvisat både ordalydelsen och andan i denna taktik.

Men andra byggde vidare på dess pragmatiska anpassning till de parlamentariska sammanhangen. Exempelvis ligger Kautskys vision mycket nära den amerikanska trotskistiska ledaren James P Cannons defensiva formuleringar 1940 om en av allmän rösträtt uppbackad övergång till socialism, som bara skulle ta till våld om kapitalisterna som förväntat vägrade respektera folkviljan.

I den mån de flesta vidsynta tänkare och organisationer som kommer från den leninistiska traditionen – från "vänstereurokommunister" på 1970-talet till strömningar som Anticapitalistas i Spanien idag – har byggt vidare på denna taktik med "arbetarregeringar", och samtidigt avlägsnat sig från försöken att bygga "en ny sorts partier", är det oklart vad som gör dem särskilt leninistiska.

Men Kominterns omorientering var bara en delvis svängning tillbaka till den revolutionära socialdemokratin, ty även om den nu medgav att om en socialistisk majoritet valdes till parlamentet så skulle det kunna vara ett steg mot revolutionen, så kungjorde kommunisterna fortfarande otroligt nog att råd var den enda möjliga formen för arbetarnas styre.

Leninister har aldrig givit en övertygande förklaring till varför arbetare ska "överge de liberala parlamentariska institutioner" där de kapitalistiska krafterna har förlorat sitt politiska herravälde. Erfarenheterna sedan 1917 har entydigt visat att institutioner av deltagande demokrati "uppifrån och ner" som råd, strejkkommittéer och bostadsförsamlingar kan bli avgörande tillägg till vänsterledda parlament – men inte någon ersättning för dem.

Eftersom leninister tenderar att koncentrera sig mer på att avslöja än omvandla de existerande staterna, har projektet att demokratisera staten – genom initiativ som att underordna icke valda regeringsorgan under parlamentet, avskaffa antidemokratiska strukturer som USA:s Högsta domstol, och ge offentliganställda och fackföreningar avsevärda maktbefogenheter i regeringen – förlorat den centrala roll det hade i de tidiga socialistiska strategierna. Det är speciellt en begränsning i USA, det överlägset minst demokratiska av världens utvecklade länder.

Å ena sidan har vi verkställande organ som väljs, ett parlament med avsevärda maktbefogenheter,

verkliga medborgerliga rättigheter och en lång historia av arbetarklassens införlivande i statskicket, vilket är orsaken till att den politiska forskaren Konstantin Vössing betecknar USA som ett ”mycket höginkluderande” land.

Å andra sidan är antidemokratiska institutioner och lagar omfattande hinder för majoritetens makt och för att erövra arbetarvänliga reformer – om än inte oöverstigliga sådana, vilket historien om New Deal på 1930-talet visade. Men inget av detta gör en strategi för dubbelmakt relevant, eftersom arbetarna säkert kommer att bli starka nog att demokratisera den amerikanska regimen långt innan de är starka nog att störta hela staten.

Lenins påstående att demokratiska republiker är det ”bästa möjliga politiska höljet” för kapitalismen bortser från det faktum att den parlamentariska demokratin till stor del erövrades av arbetare, för arbetare. Som trumpismen och händelserna den 6 januari 2021 visar [stormningen av Kapitolium] har gjort klart, så är det i allmänhet högern som driver på för att delegitimera (snarare än utvidga) de befintliga majoritetsinstitutionerna.

Göra rätt satsningar

Ingen kan exakt förutsäga vilken form som övergången till socialismen kommer att ta. Men det innebär inte att alla föreslagna socialistiska strategier är lika – eller att det är omöjligt att avgöra deras relativa förtjänster idag.

I och med att det aldrig har skett någon framgångsrik socialistisk omvälvning i en utvecklad kapitalistisk demokrati som kan ge oss en klar vägbeskrivning för en socialistisk omvandling, kan och borde alla vänsterstrategier idag i första hand bedömas av i vilken omfattning de på ett effektivt sätt ökar en arbetar- och socialistisk organisering. Hitta det som fungerar och köra på det så långt det går – och samtidigt hålla ögonen på målet, en socialistisk värld utan ett kapitalistiskt herravälde.

I så måtto som de stelbenta bolsjevikinspirerade strategierna i de kapitalistiska demokratierna, i namn av en särskild vision om ett framtida revolutionärt uppsving motverkar och minimerar chansen till bevisligen framgångsrika försök att bygga makt idag – vare sig det är med fackligt eller parlamentariskt arbete – så undergräver de varje tänkbart framsteg mot socialismen. Även i den ytterst osannolika händelsen att framtida krisförhållanden skapar en möjlighet för uppror i gamla kapitalistiska demokratier, så skulle bara en välorganiserad och stark socialistisk rörelse faktiskt ha makten att i själva verket utnyttja en sådan öppning.

Dessutom kanske vi aldrig får chansen att störta världskapitalismen längre fram om vi inte inom det närmaste decenniet eller så kan undvika en klimatkatastrof genom att genomdriva gröna socialdemokratiska reformer – en uppgift som först och främst kräver en massiv ökning av arbetarnas organisatoriska styrka efter mer än 40 års nyliberal splittring, tillbakagång för facken och sönderfall av socialdemokratiska partier i hela världen.

En sak som gör att demokratiska socialister, som inte tyngs ner av en orealistisk och överdrivet föreskrivande strategi för en socialistisk omvandling, idag skiljer ut sig på klasskampens alla områden är en konsekvent inriktning på att hitta och utvidga den praktik, de kampanjer och de organisatoriska former som bevisligen fungerar för att bygga en facklig och socialistisk makt och samtidigt erövra påtagliga segrar för arbetande människor.

Enkelt uttryckt är den centrala uppgiften och det centrala politiska dilemmat hur man – både i och utanför staten – ska kämpa för omvandlande reformer som stärker och förenar arbetarklassen, speciellt på sätt som öppnar och inte stänger vägar för att organisera arbetarna ännu mer för att övervinna kapitalisternas herravälde.

Att dra rätt lärdomar från 1917 garanterar knappast några socialistiska framgångar, men att hålla fast vid felaktiga lärdomar garanterar fortsatta misslyckanden. Karl Marx' strategiska råd på 1850-talet har inte förlorat någon relevans för idag: "1800-talets sociala revolution kan inte hämta sin poesi ur det förgångna utan endast ur framtiden. Den kan inte ta itu med sig själv, förrän den befriat sig från all övertro på det förgångna."

Mike Taber: Vilka är de "rätta lärdomarna" för socialister? Ett svar till Eric Blanc

Eric Blanc är en seriös och hängiven socialistisk historiker och aktivist som inte tvekar att dra ut i fält och inta ståndpunkter som han vet är kontroversiella. En sådan inställning är lovvärd, även om jag inte håller med om hans slutsatser. Hans senaste artikel "Socialister ska dra rätt lärdomar från den ryska revolutionen" – som publicerades i *Jacobin* och återgavs på John Riddells webbplats [och på Links] – är inget undantag och förtjänar en noggrann analys.

I sin artikel försöker Blanc reda ut frågan om V I Lenin och den ryska revolutionen, och krossa "myten om bolsjevikerna som undantag", som han hävdar är "fel för vår tid". Istället försöker han slå fast de "rätta lärdomar" socialister ska dra från historien om kampen för en "socialistisk omvandling".

Jag menar att de slutsatser Blanc drar är bristfälliga, och att de "rätta lärdomar" han pekar på kommer att leda socialister i fel riktning.

Framförallt hävdar Blanc att den socialistiska rörelsens centrala strategiska mål inte är att kämpa för ett revolutionärt störtande av kapitalismen, utan för "omvandlande reformer", en kamp som han föreställer sig till stor del ska föras genom val och parlamentariska medel. Med detta avviker han radikalt från den socialistiska rörelsens alla traditioner ända tillbaka till Marx och Engels –

inklusive den tidige Karl Kautskys perspektiv som Blanc ansluter sig till.

Dessutom underskattar Blanc grovt kapitalistklassens våldsamma reaktion på varje verkligt ”omvandlande reform” som hotar dess grundläggande intressen. En sådan underskattning kan få katastrofala resultat för arbetande människor.

I sin artikel ställer Blanc några av de frågor jag tog upp under vårt meningsutbyte om Kautsky 2019 [se artikellista i slutet av denna artikel]. Istället för att bara upprepa de punkter jag påpekade då eller ta upp alla de saker Blanc tar upp i sin artikel, ska jag här koncentrera mig på några centrala frågor om socialistisk kontinuitet, program och strategi.

Jag är övertygad om att Eric Blanc håller med mig om att detta inte bara är intressanta historiska frågor, utan att de också rör grundläggande frågor om vad den socialistiska rörelsen är och vilka dess mål borde vara.

1. Socialismens arv

Andra internationalens ”revolutionära socialdemokrati”

Som ett alternativ till leninismen och den ”bolsjevikiska myten”, framhåller Blanc den revolutionära socialdemokratin, med rötterna i Andra internationalen under dess marxistiska period före Första världskriget. Denna rörelses bedrifter förtjänar noggranna studier, vilket jag försökte underlätta med min bok, *Under socialismens fana: Andra internationalens resolutioner, 1889-1912*.¹ Denna nya samling tar upp Andra internationalens programmatiska dokument under de år då dess antagna resolutioner vägledades av en revolutionär marxism.

En fullständig bedömning av Andra internationalen i all dess komplexitet kräver ännu mer arbete. Användbara bidrag till detta arbete har på senare tid gjorts av ett antal socialistiska historiker, ur flera olika perspektiv, inklusive Ben Lewis, David Broder, Jean-Numa Ducange, Lars Lih, Daniel Gaido, Eric Blanc själv, och andra.

Blanc pekar med rätta på Karl Kautsky som Andra internationalens allmänt erkända auktoritet om marxism under större delen av dess existens. Men i min bok betonar jag den centrala roll som Friedrich Engels spelade för grundandet av Andra internationalen 1889, och den viktiga rådgivande roll som Engels spelade fram till sin död 1895. Som Karl Marx’ livslånga medarbetare och medförfattare till Kommunistiska manifestet, hjälpte Engels till att koppla samman Andra internationalen med den revolutionära arbetarrörelsens början. Under hans vägledning bildades Andra internationalen som en oförsonlig revolutionär motståndare till kapitalismen.

Begreppet ”revolutionär socialdemokrati” som Blanc använder är korrekt som beskrivning av Kautsky, August Bebel, Jules Guesde och andra som hjälpte till att försvara marxismen inom Andra internationalen under större delen av dess existens. Men bland beståndsdelarna i denna beteckning är det värt att nämna följande ståndpunkter:

- För ett revolutionärt störtande av kapitalismen genom att borgarklassen exproprieras och arbetarklassen tar den politiska makten.
- För att bygga proletära partier vars grundläggande mål är en revolutionär omvandling av den

¹ För information om *Under the Socialist Banner*, se [här](#).

kapitalistiska samhällsordningen, inte bara reformera det borgerliga samhället.

- Motstånd mot att socialister skulle delta i kapitalistiska regeringar. Inget stöd till borgerliga partier.

Dessa Andra internationalens antagna ståndpunkter – som praktiskt taget alla socialdemokrater idag avvisar – vittnar om denna internationalens styrka och de revolutionära grunderna till de resolutioner som antogs under perioden 1889-1914.

Ytterligare en av Andra internationalens bedrifter var att den utvecklade den internationella arbetarklassens enhet och solidaritet. Grundandet av 1:a maj som en internationell arbetarhögtid – en dag för att demonstrera arbetarrörelsens styrka i hela världen – vittnar mycket talande om denna bedrift, liksom lanserandet av Internationella kvinnodagen.

Men jämte Andra internationalens obestridda bedrifter och styrkor fanns det viktiga svagheter och motsättningar. En av dessa var dess oförmåga att bygga en verkligt världsomfattande rörelse som gick utanför Europa och Nordamerika. Men den största svagheten var otvivelaktigt den klyfta som uppstod i Andra internationalen mellan teori och praktik, mellan ord och handling, när den dagliga praktiken för de flesta av dessa partier alltmer kom att domineras av reformistiska och icke-revolutionära perspektiv. Dessutom doldes dessa opportunistiska tendenser alltmer av centristiska rationaliseringar från Kautskys och andra sida.

I och med inledningen av Första världskriget blev klyftan mellan ord och handling en avgrund. I klart brott mot Andra internationalens alla resolutioner, förnekade Andra internationalens största partier sina tidigare löften att gå mot ett kapitalistiskt krig, och ställde sig bakom sina regeringars krigsansträngningar. Miljontals arbetare och andra skickades till slakten med öppet stöd från dessa partier.

Förräderiet 1914 betecknade Andra internationalens politiska död. Även om den formellt lanserades på nytt 1919, hade den nya internationalen föga likheter med den revolutionära rörelse som Engels hade hjälpt till att grunda 1889. Nu försvarade den öppet det kapitalistiska styret, och ägnade sig till stor del åt att angripa den ryska revolutionen.

Men före kriget hade det utvecklats en konsekvent revolutionär flygel inom Andra internationalen mot den växande opportunistiska strömningen. De två personer som bäst representerade detta motstånd var Rosa Luxemburg och V I Lenin. Efter förräderiet 1914 bidrog Lenin och Luxemburg, var och en på sitt sätt, till att samla kärnan till det som skulle bli den Tredje, Kommunistiska internationalen (Komintern), som utkristalliserades efter den ryska revolutionen 1917.

Bolsjeviker och mensjeviker

Blanc avvisar tanken att bolsjevikerna skapade ”en ny sorts parti”, och talar om ”myten om ’demokratisk centralism’” i den bolsjevikiska organisationen. Sedan säger han att de kännetecken som vanligtvis förknippas med bolsjevism och leninism helt enkelt avgjordes genom att de tvingades verka under förhållanden av olaglighet, och att de i grund och botten inte skiljde sig från socialister i andra grupper i det ryska tsardömet som han har studerat i detalj.

Jag håller med Blanc om att Lenins bidrag ibland ryckts ur sitt sammanhang, och att nya idéer som i själva verket är fullständigt rotade i en lång marxistisk tradition ibland tillskrivs Lenin och bolsje-

vikerna. Ett sådant agerande var särskilt kännetecknande för stalinismen, som för sina egna syften upphöjde "leninismen" till en statsreligion. Det är därför viktigt att framställa Lenins teorier riktigt, och beskriva kontinuiteten rätt.

Även om en del av Blancs specifika punkter om den revolutionära rörelsen i det ryska tsardömet förvisso är riktiga, så hoppar hans skildring över den viktigaste konkurrerande socialistiska strömning som bolsjevikerna måste strida mot: mensjevikerna. Men en analys av sprickan mellan bolsjevikerna och mensjevikerna ger en ledtråd till vad som skiljde bolsjevikerna från andra socialistiska organisationer i det ryska tsardömet.

Splittringen mellan bolsjevikerna och mensjevikerna ägde rum vid det Ryska socialdemokratiska arbetarpartiets kongress 1903, under en diskussion om utkastet till partiets organisatoriska stadgar, som hade skrivits av Lenin. I stadgarnas första paragraf föreslog Lenin formuleringen: "Som partimedlem anses envar, som godkänner dess program och stöder partiet såväl med materiella medel som med personlig medverkan i en av partiorganisationerna."

De framtida mensjevikerna invände mot orden "personlig medverkan i en av partiorganisationerna". De förespråkade istället en lösligare sorts organisation och en bredare syn på medlemskap, där de som sympatiserade med rörelsen kunde ansluta sig utan att behöva vara organisatoriskt indragna eller engagerade.²

Denna lösligare sorts organisation – och det som kom att bli en annan syn på vad partiet skulle vara – förblev ett särdrag hos mensjevismen. Denna organisatoriska meningsmotsättning åtföljdes snart av, och blev alltmer förknippad med, olika politiska bedömningar av klasskrafterna i den ryska revolutionära kampen, motsättningar som kom att kulminera 1917.

Den ryska revolutionen och dess lärdomar

Oktoberrevolutionen i Ryssland fick en djupgående inverkan på den internationella arbetarrörelsen.

Vilken var den ryska revolutionens övergripande lärdom? Att arbetarklassen kunde ta över den politiska makten, att en proletär revolution var en verklig möjlighet, och att målsättningen att arbetarna skulle ta makten var ett centralt strategiskt mål för klassmedvetna arbetarkämpar. Detta är utan tvekan fortfarande de "rätta lärdomar" som socialister idag ska dra av den ryska revolutionen.

Proletariatet tog inte bara makten i Ryssland i allians med utsugna bönder och förtryckta nationaliteter, utan behöll också makten mot världskapitalismens angrepp och inledde uppgiften att bygga socialismen. I en explosion av kreativitet började den tidiga ryska revolutionen ta itu med en hel rad utmaningar, som att organisera ekonomin, staka ut en kurs för att hantera den nationella frågan, bygga alliansen mellan arbetare och bönder, dra in kvinnor som fullvärdiga medlemmar i samhället, öppna utbildning och kultur för miljoner och mera. Oavsett den ryska revolutionens senare öde under stalinismen, har arvet från dessa bedrifter kvar sin betydelse.

Under ledning av Lenin försökte den tidiga Kommunistiska internationalen överbrygga Andra internationalens klyfta mellan ord och handling. Manifestet från Kominterns första kongress

² Debatten om stadgarna, som den dokumenteras i kongressprotokollen, finns i *1903: Second Congress of the Russian Social Democratic Labour Party*, London: New Park Publications Ltd., 1978. [Svensk översättning av stadgarna finns i [Organisatoriska regler \[stadgar\] för Rysslands Socialdemokratiska Arbetarparti \(RSDAP\)](#), på marxistarkiv.se – öa.]

beskrev faktiskt sig själv som ”handlingens International”.³ På askan från Andra internationals och dess historiska förräderi började de bygga en rörelse som började ta itu med frågor om strategi och taktik, som ofta hade negligerats eller underskattats inom Andra internationals och dess partier. Och för första gången i historien började de bygga en verkligt världsomfattande revolutionär rörelse som omfattade arbetande från länder som förtrycktes av imperialismen.

På basis av dessa meriter kan vi definitivt anse att den revolutionära marxismens kontinuitet – och det arv som dagens socialister borde lita till – genomsyrar Kommunistiska internationals under Lenin. Andra internationals före 1914 är en värdefull del av det revolutionärt socialistiska arvet, med rikhaltiga lärdomar, men den räcker inte som vägledning för socialistiska aktivisters och arbetarkämpars arbete under 2000-talet. Att idag åberopa den ”revolutionära socialdemokratin” som vägledning för dagens socialister är recept till oreda, oklarhet och förvirring.

2. Synpunkter på den socialistiska strategin

Demokratisera den kapitalistiska staten eller ersätta den?

Vilka bör den revolutionära arbetarrörelsens programmatiska och strategiska mål vara?

När Blanc uttrycker sin åsikt, skriver han: ”Eftersom leninister tenderar att koncentrera sig mer på att avslöja än omvandla de existerande staterna, har *projektet att demokratisera staten* [min kursivering, M.T.] – genom initiativ som att underordna icke valda regeringsorgan under parlamentet, avskaffa antidemokratiska strukturer som USA:s Högsta domstol, och ge offentliganställda och fackföreningar avsevärda maktbefogenheter i regeringen – förlorat den centrala roll det hade i de tidiga socialistiska strategierna.”

Marxister har naturligtvis alltid kämpat för demokratiska krav som en viktig del av sitt program, och jag håller med Blanc om att en del socialister och kommunister kraftigt har underskattat sådana krav, och minimerat betydelsen av att försvara de demokratiska rättigheterna mot kapitalistiska angrepp. Men när vi talar om ”socialistisk omvandling”, krävs klarhet om hur vi ska uppnå detta.

Det klassiska uttalandet i denna fråga går att återfinna i Karl Marx’ välkända redogörelse om Pariskommunen 1871: ”... arbetarklassen kan inte helt enkelt ta det färdiga statsmaskineriet i besittning och sätta det i rörelse för sina egna ändamål.” Den ”bryter sönder den moderna statsmakten”.⁴ En verklig revolution ersätter med andra ord en statsmakt med en annan.

Den kapitalistiska staten och dess apparat är en realitet. Centrala i denna apparat är de repressiva styrkorna jämte de juridiska och rättsliga strukturerna, politiska organ, redskap för ideologisk makt och så vidare. Alla dessa organ existerar för att försvara de egendomsförhållanden som är grunden till den kapitalistiska samhällsordningen. En socialistisk omvandling är möjlig först efter att hela denna apparat har ersatts av nya institutioner som är utformade för att tjäna arbetarklassens och de förtrycktas styre. Marx och Engels kallade detta för ”proletariatets diktatur”.

Men utifrån Blancs artikel skulle man knappt veta att den kapitalistiska staten ens existerar. Han tar till ett dubbelbottnat språk: Blanc talar upprepade gånger om ”brytning” eller ”revolutionär brytning”. Exakt vad betyder det? Innebär det en revolutionär omvälvning av den gamla statsmakten

3 Ur ”Till hela världens arbetare”, [Kominterns första kongress](#), på marxistarkiv.se, s 20.

4 [Pariskommunen](#), på marxistarkiv.se, s 24, 27.

som Frankrike 1789, Ryssland 1917, Tyskland 1918, Ungern 1919, Kina 1949, Kuba 1959, Nicaragua och Iran 1979, och oräkneliga andra sådana händelser och processer? Eller syftar orden istället på valsegrar för socialdemokratiska partier eller kandidater som Bernie Sanders? Vem vet?

Andra dubbeltydiga och förvrängda uttryck finns också, som när Blanc skriver att ”den centrala uppgiften och det centrala politiska dilemmat [är] hur man – både i och utanför staten – ska kämpa för omvandlande reformer som stärker och förenar arbetarklassen, speciellt på sätt som öppnar och inte stänger vägar för att organisera arbetarna ännu mer för att övervinna kapitalisternas herravälde.”

Exakt vad betyder ”omvandlande reformer”? Och vad kan det betyda ”att organisera arbetarna för att övervinna kapitalisternas herravälde”?

Blancs artikel handlar om lärdomarna från den ryska revolutionen, och hans beskrivning av Ryssland 1917 innehåller därför ett exempel på denna oklarhet. Vi får höra att ”det i Ryssland 1917 varken [fanns] ett parlament eller en kapitalistisk stat att krossa”.

Detta uttalande är verkligen egendomligt. Det existerade alldeles definitivt en kapitalistisk stat och ett (sorts) parlament i Ryssland – både under tsaren och under den provisoriska regering som bildades efter störtandet av tsaren i februari 1917 – som försvarade de kapitalistiska egendomsförhållandena och den ryska borgarklassens intressen. Det fanns förvisso säregenheter i Ryssland. Det tsaristiska systemet grundade sig på den jordägande adeln, och borgarklassen höll själv inte maktens tyglar i sina händer. Vad gäller parlamentet, så är inte det faktum att statsduman i Ryssland aldrig var ett härskande organ den viktigaste saken.

De kapitalistiska regimernas specifika drag kan förvisso variera. Man behöver bara titta på de många olika regimer vi har sett under det senaste seklet: Trumps och Bidens administrationer, Hitlers och Mussolinis mordiska fascistregimer, alla möjliga bonapartistiska system, regeringar ledda av socialdemokratiska partier, och så vidare. Klasskaraktären på dessa oerhört olika regimer avgörs av att de samtliga försvarar kapitalistiska egendomsförhållanden.

Ändå gör Blanc verkligen rätt när han pekar på en ovanlig situation som existerade i Ryssland mellan februari och oktober 1917: *dubbelmakt* mellan den prokapitalistiska provisoriska regeringen å ena sidan och arbetar- och soldatråden å den andra.

Strategi för ”dubbelmakt”?

Dubbelmakt är ett fenomen som kan uppstå under den revolutionära kampens förlopp, där två stridande styrkor, som representerar motsatta klasskrafter, tillfälligt samexisterar. Det är en ytterst instabil situation och löser sig relativt snabbt när den ena eller andra klassen hävdar sitt herravälde.

Blanc talar om Lenins ”strategi för dubbelmakt”. Det påståendet är felaktigt. För Lenin var dubbelmakt inte en *strategi*, det var bara ett *faktum*.

Revolutionärer *strävar* inte efter dubbelmakt med kapitalisterna. De strävar efter *arbetarmakt*, i förbund med proletariats allierade. De vill så fort som möjligt *lösa* dubbelmaktssituationer till arbetarklassens fördel. De försöker *ersätta* dubbelmakt med odelad arbetarmakt, förkroppsligad i folkliga organ för proletär självorganisering, oavsett vilket namn de får – sovjeter i Ryssland, *cordones industriales* i Chile, *shoras* i Iran, eller helt enkelt arbetarråd.

Efter att på felaktigt sätt ha tillskrivit Lenin en ”strategi för dubbelmakt” och ”upprorisk strategi”, tar Blanc upp sidor av den leninistiska praktiken som inte motsvarar hans skildring, och framställer dem som om de är rörelser bort från ”leninismen”. Det syns tydligt i hans diskussion om arbetarregeringen.

Arbetarregeringen: ett revolutionärt redskap

Eric Blanc skriver: ”Kommunistiska internationalens fjärde kongress 1922 [framhävde] ganska tvetydigt möjligheten att valet av en ’arbetarregering’ till den existerande staten skulle kunna bli en utgångspunkt för en socialistisk revolution. Att leninister förespråkade sådana regeringar utgjorde ett talande steg tillbaka till den revolutionära socialdemokratin”.

Verkligheten är en helt annan.

Under det världsomfattande revolutionära uppsvinget 1918-1920 verkade en proletär revolution och upprorsstrider stå på dagordningen i hela världen, speciellt i Europa. Under denna period förde den unga kommunistiska rörelsen fram en rad omedelbara uppgifter i linje med detta perspektiv på kort sikt.

Men i och med att den revolutionära vågen 1920 drog sig tillbaka, började Kommunistiska internationalen ändra sin taktik. När vågen ebbade ut hamnade den internationella arbetarklassen på defensiven, då kapitalisterna och deras regeringar inledde massiva angrepp mot arbetarnas rättigheter och levnadsförhållanden. Kravet på enhet i handling för att göra motstånd mot den kapitalistiska offensiven blev trängande i ögonen på miljontals arbetare. Utifrån denna verklighet formulerade Komintern 1921 sin enhetsfrontsstrategi.

Kravet på en arbetarregering ställdes först av den tyska arbetarrörelsen 1920 och senare vid Kommunistiska internationalens fjärde kongress 1922, och härrörde från detta perspektiv på en enhetsfront: en regeringsparoll baserad på arbetarnas enhet under kampen mot kapitalistklassen. Diskussionen vid kongressen utgick från erfarenheterna från den ryska revolutionen 1917 och den revolutionära kampen i Tyskland 1918-1920.

Med sin uppfattning om arbetarregeringen visade Kommunistiska internationalen tydligt att den inte bara ställde högljudda krav på revolution och proletär diktatur, utan också sökte efter effektiva vägar fram mot dem.

Man tänkte sig absolut *inte* att arbetarregeringen (och arbetar- och bonderegeringen) skulle uppstå ur val, utan man föreställde sig tvärtom att den hade sina rötter i revolutionära aktioner och klasskamp.

Vid den fjärde kongressen betonade Kominternledaren Karl Radek att arbetarregeringen ”inte [är] en parlamentarisk kombination ..., utan en plattform för att mobilisera massorna, en arena för kampen.” Han rotade sedan helt klart begreppet i enhetsfrontsperspektivet. ”Så länge vi har med den breda fronten för proletariatets frihetskamp att göra, så är parollen om en arbetarregering nödvändig för att förse oss med direktiv [vägledning]; det är en paroll som vässar udden på våra politiska vapen. Det ögonblick då arbetarna samtidigt befinner sig i kamp för en arbetarregering och i kamp för kontroll över produktionen kommer att bli det ögonblick då vår viktigaste offensiv

kommer att påbörjas”.⁵

Vad gäller Blancs påstående om att ”välja en arbetarregering”, så är det sant att fjärde kongressens resolution sa om denna fråga, att ”en arbetarregering, som uppstått genom en parlamentarisk konstellation och alltså är av rent parlamentariskt ursprung, kan åstadkomma en uppräckning för den revolutionära arbetarrörelsen”.⁶ Men vid en genomläsning av resolutionen står det klart att möjligheten att en arbetarregering till en början skulle ta parlamentarisk form bara betraktades som ett kort förspel till arbetarnas mobilisering med målet att störta den kapitalistiska makten.

Dessutom tog fjärde kongressen upp möjligheten att en möjlig variant av arbetarregeringar var att socialdemokratiska och arbetarpartier valdes till den. Men denna utveckling kallades ”illusoriska arbetarregeringar” till skillnad från ”verkliga” arbetarregeringar.

Parlamentarisk kamp av arbetarklassen och socialistiska partier kan och bör vara en del av en revolutionär rörelses arbete. De kan vara viktiga genom att uttrycka de framsteg som gjorts, och så länge inte proletariats självständighet som klass äventyras kan de leda till en upptrappning av klasskampen. Men det finns ingen parlamentarisk väg till en arbetar- och bonderegering, lika lite som det finns en parlamentarisk väg till en socialistisk omvandling.

Parlament och val

I sin artikel avvisar Blanc påståendet att han förespråkar en ”parlamentarisk väg till socialismen”, och betonar att han inte ”tonar ned vikten av en icke parlamentarisk massorganisering”. Hur ska vi bedöma dessa påståenden?

Blanc skriver, med hänvisning till ”en revolutionär brytning med kapitalismen”, att ”Kautsky [hävdade] att denna linje vid någon tidpunkt skulle kräva att det valdes en socialistisk majoritet i parlamentet, och att denna grupp skulle utgöra en central punkt i arbetarnas styre.”

Kautskys verkliga uppfattningar om den socialistiska omvandlingen under de år Blanc diskuterar (före 1910) var mycket mer innehållsrika än vad som presenteras ovan. Exempelvis skrev Kautsky 1908: ”Övergången till socialismen innebär således en övergång till stora strider som kommer att skaka hela statsstrukturen och är förutbestämda att bli allt våldsammare. De kan bara sluta med att kapitalistklassen störtas och exproprieras.”⁷

Det är till hjälp att titta på den långa historien av socialisters deltagande i val och parlament.

De första marxister som till fullo utnyttjade den parlamentariska arenan var August Bebel och Wilhelm Liebknecht i Tyskland, som båda valdes till riksdagen 1867. Hur betraktade dessa två revolutionära socialdemokrater denna arena? Bebel och Liebknecht försökte hela tiden undvika illusioner om vad som gick att uppnå i sådana organ, och försökte vara så exakta som möjligt om värdet med denna verksamhet.

Med Liebknechts ord: ”Jag och mina kamrater har så många gånger sagt att huvudsyftet med vårt deltagande i val och det parlamentariska arbetet är propaganda, att det inte behöver vidareutvecklas

5 Ur [Debatt om "arbetarregering"](#) vid Kominterns fjärde kongress, på marxistarkiv.se, s 10.

6 Ur [Kominterns fjärde kongress](#), på marxistarkiv.se, s 19.

7 Från Kautskys ”Reform und Revolution,” citerad i Massimo Salvadori, *Karl Kautsky and the Socialist Revolution 1880–1938*, London: New Left Books, 1979, 2 126.

ytterligare.”⁸

Propagandan bestod inte bara av att hålla tal. Den innefattade att lägga fram förslag på konkreta reformåtgärder. Att erövra dessa reformer var givetvis ett mål som socialister kämpade för och hoppades uppnå. Men förslagen hade också ett övergripande propagandasyfte. Som Bebel beskrev det: ”Jag vill framförallt betona, att socialdemokratins enligt min åsikt viktigaste uppgift inte är att skaffa lagar om arbetarskydd utan att förklara karaktären på dagens samhälle, för att detta samhälle ska försvinna så snabbt som möjligt.... Arbetarna måste lära sig att förstå det nuvarande samhällets karaktär, så att de kommer att kunna upprätta det nya samhället när klockan har slagit för dagens samhälle.”⁹

Bebels och Liebknechts revolutionära perspektiv vad gäller borgerliga parlament ligger helt i linje med de åsikter som skisserades i Kommunistiska internationalens ”Tesar över de kommunistiska partierna och parlamentarismen” från 1920, som Blanc anser vara ett leninistiskt påfund. Denna resolution sa: ”De socialistiska partiernas ställning till parlamentarismen var till en början, under Första Internationalens tid, att utnyttja det borgerliga parlamentet för agitationsändamål. Deltagandet i parlamentsarbetet betraktades ur den synpunkten att det utvecklade klassmedvetandet, d. v. s. uppväckte klassfiendskapen hos proletariatet mot den härskande klassen.”¹⁰

Traditionen med ett verkningsfullt revolutionärt socialistiskt arbete i parlamentet fullföljdes även av bolsjevikpartiet i Ryssland. Till och med under tsaren utnyttjade bolsjevikerna parlamentariska öppningar i propagandasyfte, och genomförde ett öppet och effektivt parlamentariskt arbete i den tsaristiska Duman, även när partiet var strängt olagligt.¹¹

Valsegrar och kapitalisternas reaktion

Angående Blancs tanke om ”val av en socialistisk majoritet” som ”central punkt för arbetarnas styre” och den socialistiska omvandlingen, bör två saker tas upp:

För det första: när man talar om ”val av en socialistisk majoritet” måste man specificera exakt vad det betyder. Är det tänkt att beteckna val av prokapitalistiska socialdemokratiska partier, som vi har sett i flera länder i Europa och på andra ställen under det senaste seklet? Eller syftar det istället på bolsjevikerna som fick majoritet i valen till de ryska sovjeterna på randen till oktoberrevolutionen 1917 i Ryssland? Blanc verkar tala om det förstnämnda, samtidigt som han inte fäster avseende vid det sistnämnda.

För det andra upprepar jag det jag sa angående valsegrar för arbetarklassen och kapitalisternas reaktion på dem i mitt svar 2019:

”Jag känner inte till särskilt många fall där valsegrar för socialistiska partier inte har lett till perioder av intensiv klasskamp och revolutionära mobiliseringar, vanligtvis inledda av reaktionära krafter.” Jag gav exemplen från Spanien 1936-1939 och Chile 1970-1973, där arbetarna från början inte fick höra sanningen om vad de skulle stöta på. Som ett resultat av det var de till stor del oförberedda på världskapitalismens våldsamma reaktion, och till sist gick de ett blodigt nederlag till mötes.

8 Wilhelm Liebknecht, ”On the Political Position of Social Democracy, Particularly with Regard to the Reichstag,” i William A Pelz (red.), *Wilhelm Liebknecht and German Social Democracy*, Chicago: Haymarket 2016, s 153.

9 Citerat i Mike Taber (red.), *Under the Socialist Banner*, s 30.

10 [Kominterns andra kongress](#), på marxistarkiv.se, s 49.

11 Se A Bedajev, *The Bolsheviks in the Tsarist Duma*. Tillgänglig på [MIA](#).

I min förra artikel skrev jag att det förvisso vore ”bättre med en fredlig övergång [till socialismen] än ett revolutionärt uppror. Men har det någonsin funnits en härskande klass i historien som lugnt och fredligt har givit upp sin makt? Kommer borgarklassen att skaka proletariats händer och chevalereskt säga: ’Ni vann helt rättvist. Här är nycklarna till vår regering och våra industrier. Lycka till.’ Nej, jag tror inte det!”

Ett ”paraply” eller ett parti med revolutionärer?

Blanc för fram ett förslag om partienhet som förespråkar ”bredare arbetarpartier som omfattar både revolutionärer och måttfulla socialister”. Han kallar det ett ”paraply”.

Många av oss har ofta hört den uppfattningen uttryckas: ”Varför kan inte alla socialister bara gå samman?” Den abstrakta tanken om socialistisk enhet slår an en ton hos många människor, speciellt de som är nya i rörelsen. Men det vore ett misstag att göra enhet till en fetisch. Ibland kan enhet verkligen vara positiv och nödvändig, andra gånger inte. Den centrala frågan att ställa är: ”Enhet med vem?” och ”Enhet för vad?”

Enhet mellan kapitalister och arbetare? Nej. Enhet mellan revolutionärer och högeropportunisterna som försvarar kapitalismen och angriper revolutionära aktivister? Nej. Enhet i handling med de som kämpar för gemensamma mål? Ja. Arbetarklassens enhet under kampen mot kapitalismen? Ja, definitivt!

Det finns också flera sorters organisatorisk enhet som man bör komma ihåg, bland dem fackföreningar och fabriksråd, breda koalitioner för att organisera specifika aktioner, enfrågekommittéer och många fler.

Man vad gäller politiska partier måste två saker tas upp:

1. Vid olika tidpunkter har revolutionära socialister uppmanat till bildande av ett arbetarparti, baserat på fackföreningarna, som ett steg mot att bryta med de kapitalistiska partierna och kämpa för arbetarklassens oberoende politiska aktioner, och de har deltagit i sådana partier. Men marxister har aldrig förespråkat ”breda arbetarpartier” i allmänhet, och har istället betonat det klasskampsprogram som sådana partier måste anta, och vetat att det till sist skulle krävas att de klassamarbetande arbetarledarna måste uteslutas.

2. Den socialistiska rörelsens historia i denna fråga är lärorik.

Marx och Engels var vid ett antal tillfällen beredda att skiljas från styrkor i rörelsen, vars perspektiv stod i motsättning till arbetarklassens inriktning. De gjorde det både i Kommunistiska förbundet i början av 1850-talet och i Första internationalen 1872.

Andra internationalen grundades 1889 i direkt konkurrens med reformistiska krafter, som höll sin egen rivaliserande kongress vid samma tidpunkt. Marxisterna var mot att de två kongresserna skulle enas, om det inte baserades på tydliga revolutionära principer. Först när den nya internationalens revolutionära program var fast förankrat och antaget kunde de rivaliserande styrkorna enas. Men det var inte slutet på historien, som exemplet med Tysklands socialdemokratiska parti (SPD) klart visar.

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var SPD en organisation med uttalat revolutionära mål, med nästan en miljon medlemmar, och med stöd från arbetarklassens majoritet. Men det utvecklades en opportunistisk flygel inom partiet, och den växte med åren. Reformisterna och

opportunisterna bortsåg alltmer från SPD:s uttalade mål, och undergrävde dem hela tiden. Centrister i partiets ledning rationaliserade denna situation och anpassade sig till den.

Resultatet av en sådan ”partienhet” visade sig 1914, i början av Första världskriget. SPD stödde sin egen kapitalistklass under kriget, och hjälpte till att leda arbetarna till slakten. De socialister som försökte vidmakthålla principen om arbetarklassens internationalism tvingades till sist bryta sig ur SPD för att fortsätta sin kamp för socialismen. Skulle Blanc ha sagt till dem att inte göra det? Skulle han ha uppmanat dem att stanna kvar i ”paraplyet”.

SPD:s erfarenheter visar varför revolutionärer och reformister inte kan samexistera särskilt länge i ett parti som har socialismen som mål. Om de gör det, så innebär det nästan alltid att de revolutionära krafterna fastnar i en reformistisk tvångströja.

I Ryssland kallades Lenin och bolsjevikerna ofta för splittrare, och de kritiserades hårt för sin ovilja att återförenas med mensjevikerna. Men 1917 stod bolsjevikerna och mensjevikerna på motsatta sidor av barriaderna, när de flesta mensjevikerna stödde den provisoriska regeringen medan bolsjevikerna stödde kravet ”all makt till sovjeterna”. Samtidigt som bolsjevikerna bröt med de icke revolutionära styrkorna, så förenades de också med andra strömningar och organisationer som stod på samma sida av stridslinjen. Med det gav de en lärdom om revolutionär enhet som har kvar sitt värde än idag.

En nödvändig diskussion

För närvarande samlas tiotusentals unga människor och andra till socialismen i USA och över hela världen. Men de flesta av dem har föga kännedom om den socialistiska rörelsens historia, eller om dess revolutionära drivkraft. De vet inte mycket om var denna rörelse kommer ifrån.

Eric Blanc och jag är helt överens om att en analys av denna historia inte bara är en akademisk övning, utan är nära förknippad med de dagliga politiska uppgifterna, och till bredare frågor om vad vi ska ha som mål.

Den socialistiska rörelsen behöver en klar och öppen debatt om frågor om program, strategi och historia. Jag tror att ett meningsutbyte om dessa tvistefrågor och om de ”rätta lärdomar” socialister borde dra, kan bli livsnödvändigt för nya generationer av aktivister som längtar efter att lära sig var den socialistiska rörelsen kommer från, vad den står för och vart den går.

Diskussionen om Kautsky och vägen till socialismen

[Why Kautsky was right and why you should care](#), av Eric Blanc, 2 april, 1919

[Kautsky, Lenin, and the transition to socialism: A reply to Eric Blanc](#), av Mike Taber, 6 april, 2019

[The democratic road to socialism: A reply to Mike Taber](#), av Eric Blanc, 11 april, 2019

[Revolutionary strategy and the electoral road](#), av Mike Taber, 13 april, 2019